

บทที่ 6

สรุป

เราคงไม่สามารถกล่าวว่า เทคโนโลยีทุกชนิดเป็นกลางหรือไม่เป็นกลาง แต่เราอาจกล่าวได้ว่า มีเทคโนโลยีบางประเภทเป็นกลาง บางประเภทไม่เป็นกลาง และมีบางประเภทที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นกลางกับไม่เป็นกลาง เทคโนโลยีประเภทที่เป็นกลาง ได้แก่ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีลักษณะของเครื่องมือ (tool) ซึ่งมนุษย์สามารถควบคุมการทำงานได้โดยตรง เทคโนโลยีประเภทที่ไม่เป็นกลาง ได้แก่ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีลักษณะของเครื่องจักรอัตโนมัติ (automation) ซึ่งสามารถควบคุมการทำงานด้วยตนเอง หรือเกือบไม่ต้องพึ่งพามนุษย์เข้ามาช่วยปฏิบัติการ ส่วนเทคโนโลยีประเภทที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นกลางและไม่เป็นกลาง ได้แก่ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีลักษณะของเครื่องจักร (machine) ซึ่งมนุษย์สามารถควบคุมการทำงานได้เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่มีข้อสังเกตว่า พัฒนาการทางเทคโนโลยีได้มีแนวโน้มไปสู่การเป็นเครื่องจักรอัตโนมัติ และความมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นไปอย่างไม่สิ้นสุด

การวิเคราะห์ถึงปัญหาความเป็นกลางของเทคโนโลยี จะเป็นแนวทางสำคัญที่นำไปสู่การแก้ปัญหามากมายที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี อันเป็นที่หวังไว้ตลอดไป ในขณะที่ ถ้าเรามิทัศนะว่า เทคโนโลยีเป็นกลาง จะทำให้เราแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีที่ตัวมนุษย์แต่ละคน ซึ่งเป็นผู้ใช้ โดยเห็นว่า ความเจริญทางจิตใจไม่ได้ควบคู่ไปกับความเจริญทางวัตถุ การมีเทคโนโลยีไม่ใช่เรื่องเสียหาย แต่ผู้ใ้บางคนจิตใจต่ำ จึงนำเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อสังคมและสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ การควบคุมการใช้เทคโนโลยีให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง จึงควรบ่มเพาะให้ผู้ใ้มีจิตใจสูงก่อน โดยอาศัยหลักศีลธรรมหรือคำสอนทางศาสนา หรืออาจจะใช้กฎหมายบังคับ แต่ dilemma ที่ตามมา คือ กฎหมายจะไม่มีทางตามทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เลย เพราะฉะนั้น ผลข้างเคียงของเทคโนโลยี ไม่ใช่สิ่งที่เราสามารถคาดการณ์ได้ทันที และอีกประการหนึ่ง คนที่มี

จิตใจสูง หรือมีความสันโดษ ก็มักจะไม่ต้องการใช้เทคโนโลยี หรือกระทั่งปฏิเสธ คนไทยจะคิดอย่างไร ถ้าพระเอวาระเบิดนิวเคลียร์ไปตั้งในวัด โดยให้เหตุผลว่า เพื่อป้องกันการรุกรานจากเพื่อนบ้าน เพราะตามวิสัยสงฆ์ แม้แต่การขบถก็แก้ยังไม่ได้ โดยปกติ เรามักจะขาดความศรัทธาลงเมื่อเห็นว่า พระคูวิตโธหรือตุระมาสามซ่า ฟังโอไฟสเตริโอ มีรถเบนซ์นั่ง ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ฯลฯ ไม่ว่าพระจะมีจิตใจสูง หรือมีสติสัมปชัญญะอย่างไร ก็ไม่อาจไปใกล้ชิดกับเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้ ดูเหมือนว่า เทคโนโลยีกับความสันโดษจะไปด้วยกันไม่ได้ อย่างไรก็ตาม dilemma ที่ยกขึ้นมาี้ เป็นเพียงข้อสังเกต ที่อาจมีการศึกษากันต่อไป คงไม่สามารถอภิปรายในที่นี้

ในขณะที่ ถ้าเรามีสันโดษว่า เทคโนโลยีไม่เป็นกลาง ก็จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอีกแบบหนึ่ง ปัญหาที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี นอกจากเกิดจากตัวผู้ใช้ ยังเกิดจากตัวเทคโนโลยีเอง การแก้ปัญหาในแนวทางนี้จะสลับซับซ้อนและเป็นเรื่องใหญ่โตมาก เพราะหมายถึง ต้องกลับไปสำรวจโครงสร้างของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะ เป็น แบบแผน วิธีการ ระบบ ความคิด อุดมการณ์ คุณค่า ฯลฯ ที่แฝงอยู่ในเทคโนโลยีทั้งหมด ว่าเหมาะสมกับมนุษย์ สังคม และสภาพแวดล้อมเพียงใด ในระยะหลัง ได้มีผู้ศึกษาปัญหาของเทคโนโลยีในแนวทางนี้เป็นจำนวนมาก และได้เสนอวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีแตกต่างออกไปมากมาย เช่น E.F.Schumacher (1974) ได้เสนอให้ใช้ "เทคโนโลยีที่เหมาะสม" อันเป็นเทคโนโลยีขนาดเล็ก ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ โดยไม่ทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นคน และไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ Lynn White (1967) ได้เสนอให้มีการปฏิรูปศาสนาคริสต์ เนื่องจากเป็นศาสนาที่มีคำสอนอันสามารถตีความไปในทางเปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีที่ตกตวงประโยชน์จากธรรมชาติได้อย่างชอบธรรม อันนำมาซึ่งปัญหาของการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างรุนแรงในขณะนี้ ซึ่งจะเป็นภัยพิบัติต่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษย์เองในวันข้างหน้า Fredrick Ferre (1988) ได้เสนอให้เปลี่ยนแปลงพื้นฐานความคิดทางอภิปรัชญาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นแบบ "organismic" อันจะเป็นพื้นฐานความคิดทางอภิปรัชญาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคต่อไป ที่จะคำนึงถึงมนุษย์และระบบนิเวศวิทยาทั้งหมด แทนที่จะแยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อม และทำการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้ เป็นไปอย่างที่มีมนุษย์ต้องการ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ข้าพเจ้าหวังว่า คงมีการศึกษาเปรียบเทียบถึงทางออกต่าง ๆ เหล่านี้ในประเทศไทย เพื่อแสวงหาทางออกที่เหมาะสมให้กับสังคมและประเทศชาติ ในสภาวะที่กำลังถูกท้าทายจากความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างหนักหน่วงขึ้นทุกที ในโอกาสต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย